

COMPENSAREA PREJUDICIULUI MORAL. JURISPRUDENȚA CtEDO

Principii generale

Care este scopul general al despăgubirii?

- a) Reacție la încălcarea de către persoană a obligațiilor legale sau contractuale (în acest caz este important comportamentul părții vinovate și seriozitatea abaterii. Gradul de lezare a reclamantului este mai puțin relevant);
- b) Pentru a despăgubi reclamantul (în acest caz, gradul de vinovăție a statului pârât este mai puțin relevant).

Scopul satisfacției echitabile acordate de CtEDO este de a repara prejudiciul cauzat reclamantului ca urmare a evenimentelor contrare CEDO (*Scozzari și Giunta c. Italiei*, 13 iulie 2000, para. 248-250).

Atunci când acordă satisfacția echitabilă, CtEDO aplică regula *restitutio in integrum*.

Condiții pentru compensarea prejudiciului de către CtEDO

- a) Acțiunea sau inacțiunea trebuie să fie imputabilă (direct sau prin ricoșeu) autorităților statului împotriva căruia este depusă cererea la CtEDO (art. 1 CEDO);
- b) Trebuie să fie constatată o violare a CEDO (art. 41 CEDO);
- c) Este compensat doar prejudiciul cauzat ca urmare a evenimentelor contrare CEDO (hot. *Eduard Popa c. Moldovei*, 2013, para. 60);
- d) Reclamantul trebuie să demonstreze legătura causală dintre violarea CEDO și prejudiciul pretins (*Instrucțiunea CtEDO cu privire la satisfacția echitabilă*, 2007, p. 7 și 8, sau hot. *Boicenco c. Moldovei*, satisfacția echitabilă, 2008);
- e) Prejudiciul este compensat doar la cerere (a se vedea hot. *Iordachi ș.a. c. Moldovei*, 2009) și în limita pretențiilor formulate (a se vedea hot. *Corsacov c. Moldovei*, 2006; *Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldovei*, 2009);
- f) Pretențiile cu privire la satisfacția echitabilă urmează a fi depuse în termenul indicat de CtEDO (odată cu observațiile cu privire la fondul cererii, *Regulamentul CtEDO*, Art. 60 alin. 2), sub sancțiunea reducerii sau respingerii acestor pretenții (a se vedea hot. *Ciorap nr. 3 c. Moldovei*, 2012);

- g) Pretențiile cu privire la prejudiciul material trebuie să fie convingătoare și nu speculative, cu riscul aplicării celei mai puțin convenabile metode pentru reclamant (a se vedea hot. *Popov nr. 1 c. Moldovei*, satisfacția echitabilă, 2006, para. 12);
- h) CtEDO acordă compensații morale persoanelor juridice pentru incertitudinea în planificare, perturbarea managementului și, într-o mai mică măsură, inconveniențele cauzate echipei de conducere (*Comingersoll c. Portugaliei*, 2000, para. 35);
- i) În toate cazurile, compensațiile sunt acordate împotriva statului (a se vedea hot. *Pîrnău s.a. c. Moldovei*, 2012);
- j) Compensațiile acordate de CtEDO sunt nete (a se vedea dispozitivul hotărârilor);
- k) CtEDO acordă compensații în EUR, care urmează a fi plătite în cel mult 3 luni de la ziua în care hotărârea CtEDO a devenit definitivă (a se vedea dispozitivul hotărârilor);
- l) În caz de neplată, urmează a fi plătită automat o dobândă în mărime de 3% peste rata Băncii Centrale Europene la creditele overnight (calculată la EUR).

Stabilirea prejudiciului moral de către CtEDO

- a) Soluțiile CtEDO privind quantumul prejudiciului moral nu erau suficient de uniforme (până în 2010) și bine motivate;
- b) Se pare că CtEDO prezumă că violarea CEDO cauzează inevitabil anumite suferințe psihice (a se vedea hot. *Guja c. Moldovei*, 2008, para. 101), iar reclamantul poate convinge CtEDO să acorde compensații mai mari;
- c) Pentru stabilirea mărimii prejudiciului moral, CtEDO folosește un tabel cu sume maxime și minime recomandabile, care încă nu este făcut public;
- d) Mărimea prejudiciului moral acordat depinde de seriozitatea violării CEDO și efectul acestei violări asupra reclamantului, dar și de alte circumstanțe (ex. vârsta și sănătatea reclamantului, miza pentru reclamant, etc.);
- e) În cazul violărilor continue, CtEDO ia în calcul durata situației contrare CEDO (ex. durata lipirii ilegale de libertate sau a procedurilor judiciare excesiv de lungi);
- f) Uneori, CtEDO compensează prejudiciul moral succesorilor, deși suferințele au fost cauzate defunctului (a se vedea hot. *Dalban c. României*, 1999, para. 59; *David c. Moldovei*, 2007, para. 47);
- g) Atunci când stabilește quantumul prejudiciului moral, CtEDO ia în calcul nivelul de trai (venitul populației) din statul vizat.

Nota Bene

- a) CtEDO cere ca compensațiile cu titlu de prejudiciu moral acordate la nivel național pentru violarea CEDO să fie comparabile cu cele acordate de CtEDO în cauze comparabile (a se vedea hot. *Ciorap nr. 2 c. Moldovei*, 2010);
- b) În cauze moldovenesti, CtEDO acordă extrem de rar compensații cu titlu de prejudiciu moral mai mari de EUR 40,000;
- c) CtEDO consideră că constatarea violării reprezintă în sine o satisfacție echitabilă suficientă doar ca excepție (*Burdov nr. 2 c. Rusiei*, 2009, para. 154) și doar în cazul abaterilor cu repercusiuni

minore asupra reclamantului (ex. *Hirst nr. 2 c. Regatului Unit*, 2005), sau când recunoașterea violării aduce prin sine beneficii reclamantului (*Amihalachioaie c. Moldovei*, 2004). Această abordare nu este aplicată în cazul violării art. 2 sau 3 CEDO, sau pentru violările serioase ale art. 5, 6, 8–11 CEDO;

- d) Compensațiile acordate pentru violări similare în cazuri comparabile, în general, nu variază cu mai mult de 30%;
- e) Dacă constată mai multe violări ale CEDO, de obicei, CtEDO acordă o singură sumă care este mai mică decât suma compensațiilor care ar fi fost acordate pentru fiecare violare separat, însă mai mare decât suma care putea fi acordată pentru cea mai gravă violare;
- f) În cele 254 de hotărâri pronunțate în cauze moldovenești până la 31 decembrie 2012, CtEDO a acordat compensații de peste EUR 13,6 milioane. Mai puțin de 10% din această sumă reprezintă compensațiile pentru prejudiciul moral.

Prejudiciul moral acordat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauzele moldovenești

COMPENSAȚII MORALE ACORDATE DE CtEDO PENTRU VIOLAREA ART. 2 SAU 3

Tipul violării	Cauza / Prejudiciul moral EUR
Decesul datorită acțiunilor autorităților și examinarea inadecvată a cauzei cu privire la omor de către judecători	Ghimp ș.a. (60,000)
Maltratarea și investigarea investigată a maltratării (uneori, cu violarea art. 13	Pruneanu (8,000), Struc (8,000), Parnov (9,000), Gasanov (12,000), Pascari (15,000), Taraburca (15,000), Corsacov (cel puțin 20,000), Gurgurov (45,000)
Sanționarea inadecvată pentru maltratare și investigarea inadecvată a maltratării	Valeriu și Nicolae Roșca (15,000), Padureț (cel puțin 20,000)
Aplicarea excesivă a forței la reținere și investigarea inadecvată a incidentului	Victor Savitchi (6,000), Sochichiu (15,000)
Investigarea inadecvată a maltratării	Mătășaru și Savițchi (8,000), Buzilo (10,000), Bisir și Tulus (15,000); Eduard Popa (20,000)
Investigarea inadecvată a deceselor	Anușca (8,000) , Iorga (12,000)
Investigarea inadecvată a plângerii de viol	I.G. (10,000)

COMPENSAȚII MORALE ACORDATE DE CtEDO PENTRU VIOLAREA ART. 5

Tipul violării	Cauza / Prejudiciul moral EUR
Art. 5 § 1 – detenția în baza unui mandat de arest expirat	Gorea (5 luni – 9,000)
Art. 5 § 1 – detenția ilegală într-o instituție psihiatrică	David (23 zile – 4,000), Gorobeț (41 zile + art. 3 – cel puțin 20,000)
Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient	Ignatenco (5 luni – 2,000)
Art. 5 § 1 – detenția în baza unui mandat de arest expirat + Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient	Ursu (22 luni + 3 luni – 4,000), Stici (21 luni + 2 luni – 4,000)
Art. 5 § 1 – detenția nemotivată + Art. 5 § 4 – examinarea demersului de arestare cu un avocat acordat din oficiu, fără prezența avocatului ales	Levința (nr. 2) (peste 2 luni – 8,000)
Art. 5 § 1 – lipsirea de libertate în lipsa unei bănuieli rezonabile + Art. 5 § 2 – arestarea în baza unor acuzații de care persoana nu a fost informată + Art. 5 § 4 – neasigurarea confidențialității întrevederilor cu avocatul	Leva (3 zile – 4,000)
Art. 5 § 1 – arestarea în lipsa unei bănuieli rezonabile + Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 3 – detenția pentru neplata unei cauțiuni exagerate + Art. 5 § 4 – neacordarea accesului la materialele invocate pentru arestare + Art. 5 § 4 – neasigurarea confidențialității întrevederilor cu avocatul	Mușuc (49 zile – 9,000)
Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 4 – omisiunea de a audia un martor, pentru a combate motivele invocate pentru arestare	Țurcan și Țurcan (peste 3 luni și 10 zile – unui reclamant 4,000 și celuilalt 3,000)
Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 4 – neasigurarea confidențialității întrevederilor cu avocatul	Castraveț (aproape 5 luni – 2,500)

COMPENSAȚII MORALE ACORDATE DE CtEDO PENTRU VIOLAREA ART. 3 ȘI ART. 5

Tipul violării	Cauza / Prejudiciul moral EUR
Art. 5 § 1 – detenția în baza unui mandat de arest expirat + Art. 3 – detenția în condiții proaste	Țurcan (art. 5 § 1: peste 7 luni; art. 3: peste 8 luni – 9,000)
Art. 5 § 1 – detenția în baza unui mandat de arest expirat + Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 4 – neasigurarea confidențialității întrevederilor cu avocatul + Art. 3 – detenția în condiții proaste	Modarca (art. 5 § 1: aproape 13 luni; art. 3: aproape 9 luni – 7,000)
Art. 5 § 1 – arestarea în lipsa unei bănuieli rezonabile (de 2 ori) + Art. 3 – detenția în condiții proaste și neacordarea asistenței medicale necesare + Art. 3 – neinvestigarea pretinse intimidări	Stepuleac (primul arest: 8 zile, al doilea arest: peste 5 luni; art. 3: aproape 3 luni – 12,000)
Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 4 – neasigurarea confidențialității întrevederilor cu avocatul + Art. 3 – detenția în condiții proaste + Art. 3 – neacordarea la timp a asistenței medicale și umilirea dlui Istratii la acordarea asistenței medicale	Istratii și alții (art. 5 § 3: peste 5 luni; art. 3: peste 2 luni – 4,000, 5,000 și 6,000 pentru dl Istratii)
Art. 5 § 3 – detenția în baza unui mandat de arest motivat insuficient + Art. 5 § 4 – omisiunea de a audia un martor pentru a combate argumentele invocate pentru arest + Art. 3 – detenția în condiții proaste	Becciev (art. 5 § 3: aproape 6 luni; art. 3: 37 zile – 4,000), Feraru (art. 5 § 1: 43 zile; art. 3: 6 zile – 7,000)

COMPENSAȚII MORALE ACORDATE DE CtEDO PENTRU VIOLAREA ART. 6

Tipul violării	Cauza / Prejudiciul moral EUR
Art. 6 § 1 – refuzul nejustificat de a examina acțiunea pe motiv de neplată a taxei de stat	Malahov (1,800), Tudor Comerț (5,000)
Art. 6 § 1 – refuzul de a admite în proceduri persoana afectată prin proceduri civile	Business și Investiții Pentru Toți (2,000)
Art. 6 § 1 – citarea inadecvată în recurs	Ziliberberg (1,000), Russu (1,000), Bucuria (1,000), Rassohin (3,200)
Art. 6 § 1 – condamnarea reclamantului fără probe suficiente sau în baza unor hotărâri nemotivate	contravențional Fomin (1,200), penal Vetrenko (5,000), Mitrofan (5,000)
Art. 6 § 1 – casarea achitării și condamnarea reclamantului fără audierea directă a martorilor de către instanța care a condamnat	Dan (2,000), Năvoloacă (5,000)
Art. 6 § 1 – admiterea apelurilor sau recursurilor tardive	penal Ghirea (3,600), civil Istrate (1,500), Ceachir (1,800), Melnic (2,000)
Art. 6 + Prot. 1 Art. 1 – casarea hotărârii judecătorești irevocabile prin revizuire sau recurs în anulare	penal Bujnița (2,000), civil Braga (2,000), Popov nr. 2 (3,000), Ovciarov (2,000)
Art. 6 § 1 – Examinarea recursului de un judecător asupra căruia planau suspiciuni de parțialitate	Tocono și Profesorii Prometeiști (3,000)
Art. 6 § 1 – durata excesivă a procedurilor judiciare	Gușovschi (1,000), Matei și Tutunaru (2,000), Cravcenco (+ art. 13 – 3,000)
Art. 6 + Prot. 1 Art. 1 – neexecutarea hotărârilor judecătorești definitive	EUR 600 pentru primul an + câte EUR 300 pentru fiecare 6 luni ulterioare

COMPENSAȚII ACORDATE DE CtEDO PENTRU VIOLAREA ART. 8

Tipul violării	Cauza / Prejudiciul moral EUR
Imposibilitatea de a corecta înscrisurile cu privire la identitatea etnică în registrele oficiale	Ciubotaru (1,500)
Examinarea necorespunzătoare a unei cauze cu privire la defăimare (calificarea eronată a unui fapt drept o judecată de valoare)	Petrenco (1,200)
Motivarea insuficientă a încheierii de autorizare a percheziției la biroul unui avocat	Mancevschi (2,500)
Neexecutarea unei hotărâri judecătorești privind custodia asupra copilului	Bordeianu (4 ani) (10,000)

ACORDAREA COMPENSAȚIILOR MORALE INSUFICIENTE PENTRU VIOLAREA CEDO

Cauza	Descrierea faptelor	Acordat la nivel național	Prejudiciul moral acordat de CtEDO
<i>Ciorap nr. 2</i> 20/07/2010	detenția în IDP Hîncești timp de 13 zile și neacordarea asistenței medicale recomandate de medici timp de 8 zile	EUR 600	Art. 3 EUR 4,000
<i>Ganea</i> 17/05/2011	detenția ilegală în arest contravențional timp de 3 zile și neacordarea compensației suficiente	EUR 63	Art. 5§1 și Art. 5§5 EUR 6,000
<i>Cristina Boicenco</i> 27/09/2011	detenția ilegală a reclamantului timp de 11 zile în cadrul unui dosar penal și neacordarea compensației suficiente	EUR 478	Art. 5§1 și Art. 5§5 EUR 6,000
<i>Avram ș.a.</i> 05/07/2011	acordarea de către instanțele de judecată naționale a unei compensații insuficiente pentru ingerința în viața privată a reclamantilor	Între EUR 480 și EUR 1,200	Art. 8 între EUR 4,000 și 6,000
<i>G.B. și R.B.</i> 18/12/2012	acordarea de a unei compensații insuficiente pentru sterilizarea soției fără acordul ei	EUR 607 și oblig. de a acorda tratament timp de 13 ani	Art. 8 EUR 12,000

Cum stabilește CtEDO mărimea cheltuielilor pentru asistență juridică

Pentru ca cheltuielile de asistență juridică să fie compensate, Curtea va examina dacă acestea sunt (aceleași standarde sunt prevăzute și de art. 96 Cod de procedură civilă):

- a) **realmente angajate** – (adică sumele pe care reclamantul le-a cheltuit sau trebuie să le cheltuiască) – rambursarea onorariilor nu poate fi limitată doar la acele sume care au fost deja plătite avocatului; o asemenea interpretare ar descuraja mulți avocați să reprezinte în fața Curții reclamantii mai puțin înstăriți. Curtea întotdeauna a acordat costuri și cheltuieli în situații când onorariile nu au fost plătite de reclamantii avocaților lor înainte de hotărârea Curții (*Flux nr.2 c. Moldovei*, 03.07.2007, par. 60);
- b) **necesare** – (adică timpul rezonabil necesar pentru a reprezenta reclamantul)– Curtea va cere o dare de seamă cu privire la lucrul efectuat de avocat. Pot fi compensate atât timpul cheltuit pentru reprezentarea la Curte cât și la nivel național. Curtea nu va acorda compensații pentru timpul petrecut asupra pretențiilor care au fost declarate inadmisibile sau nefondate;
- c) **rezonabile ca mărime** – Curtea se va uita la costul unei ore de lucru a avocatului, luând în clacul recomandările Uniunii Avocaților din Republica Moldova. Aparent, CtEDO consideră rezonabilă rata pe oră de EUR 50–60 pentru reprezentare în procedurile ei, însă în cauze complexe a compensat lucrul avocaților moldoveni și cu EUR 100 pe oră (a se vedea *Oferta Plus SRL c. Moldovei*, 12 februarie 2008, sau *Ivanțoc s.a. c. Moldovei și Rusiei*, 15 noiembrie 2011).

Centrul de Resurse Juridice din Moldova este o organizație non-profit neguvernamentală cu sediul în Chișinău, Republica Moldova. CRJM tinde să asigure o justiție calitativă, promptă și transparentă și respectarea efectivă a drepturilor civile și politice. În realizarea acestor obiective, CRJM combină cercetarea de politici și activitatea de advocacy realizate într-un mod independent și neutru.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova

Str. A. Șciusev 33,
MD-2001 Chișinău,
Republica Moldova
Tel: +373 22 843601
Fax: +373 22 843602
Email: contact@crjm.org
www.crjm.org

Facebook - <https://www.facebook.com/pages/Centrul-de-Resurse-Juridice/192147737476453>

Twitter - <https://twitter.com/CRJMoldova>